

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

DOI <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2025.60.348102>

УДК 342.9:347.73

П. П. Білик, кандидат юридичних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра адміністративного та господарського права
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65068, Україна
e-mail: pasha.bilik@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2651-4742>

ПОДАТКОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ І ВІДНОСИНИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ: ДОКТРИНАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗВ'ЯЗКУ ТА ВЗАЄМОУЗГОДЖЕННЯ

У статті здійснено теоретичний аналіз підстав та обґрунтування можливості трансформації державно-владної діяльності з упорядкування суспільних відносин у виконавчо-розпорядчий спосіб із державно-управлінських засад на публічно-адміністративні. Наголошено, що, попри наявність окремих теоретичних напрацювань, на сьогодні відчувається брак комплексних досліджень, які б розглядали податкові правовідносини саме як відносини адміністративних зобов'язань, що унеможливорює відповідні трансформації чинного податкового законодавства, де органи адміністрування податків, виконуючи роль органу публічно-сервісного обслуговування платників податків, повинні стати органами забезпечення належного виконання приватними особами їх податкового обов'язку. Це зумовлює потребу в подальшому системному осмисленні категорії «адміністративні зобов'язання» в податковому праві з урахуванням нових викликів і завдань правової реальності в Україні. Критичному аналізу були піддані підстави визначення переваг публічного адміністрування перед державним управлінням, а також проаналізовано публічні правовідносини з огляду можливості їх розуміння як відносин адміністративних зобов'язань. Податкові правовідносини досліджено як двосторонній юридичний зв'язок адміністративно-зобов'язального характеру. Обґрунтовано необхідність подальшої розробки та впровадження публічно-адміністративних і зобов'язальних засад у практику вдосконалення правового регулювання відносин оподаткування.

Ключові слова: публічне адміністрування, виконавчо-розпорядча діяльність, державне управління, виконавча влада, податки, збори, платежі фіскального характеру, адміністративні зобов'язання, податкові правовідносини, адміністративні правовідносини.

Постановка проблеми. Останнім часом система державно-владного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування зазнала суттєвих змін у зв'язку з виконанням вимог Концепції адміністративної реформи, але не всі галузі та сфери, де публічне адміністрування здійснюється, піддані належному реформуванню. Так, зокрема, сфера адміністрування податків так і залишається впорядкованою таким чином, що одна сторона суспільних відносин

з питань оподаткування визнається як управнена (контролюючі органи й органи стягнення), а інша – як зобов’язана (приватні особи як платники податків). Така структура правовідносин наразі не відповідає вимогам сьогодення і потребує належної трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри наявність окремих теоретичних напрацювань, на сьогодні відчувається брак комплексних досліджень, які б розглядали податкові правовідносини саме як відносини адміністративних зобов'язань, що унеможливило відповідні трансформації чинного податкового законодавства, де органи адміністрування податків, виконуючи роль органу публічно-сервісного обслуговування платників податків, повинні стати органами забезпечення належного виконання приватними особами їх податкового обов'язку. Це зумовлює потребу в подальшому системному осмисленні категорії «адміністративні зобов'язання» в податковому праві з урахуванням нових викликів і завдань правової реальності в Україні.

Метою статті є здійснення комплексного дослідження адміністративно-правової категорії «відносини адміністративних зобов'язань» з можливістю її застосування до правового регулювання процедур адміністрування податків, зборів та інших обов'язкових платежів фіскального характеру.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-правова доктрина останніх кількох років відзначається значним сплеском уваги до питань публічного адміністрування, які, здавалося на певному методологічному рівні знайшли вирішення, але через об'єктивні чинники вкотре стали на порядок денний. Категорія «публічне адміністрування» в науці адміністративного права використовується як сучасна трансформація державного управління, яка на вимогу конституційно встановлених засад державотворення має відображати його демократичну сутність, людиноцентричні основи й публічно-сервісне спрямування діяльності держави. Утім, будучи новою в системі категоріального апарату адміністративно-правової науки, дефініція «публічне адміністрування» є вкрай суперечливою і визначається представниками науки в досить різні способи. Нам цікаво, що переважна більшість міркувань не супроводжуються, на жаль, відповідною доказовою базою, оперуючи тільки емоційними вказівками на перевагу публічного адміністрування над державним управлінням, хоча й не зрозуміло, чому демократичні, публічно-сервісні та людиноорієнтовні засади не можна втілювати в межах сталої наукової термінології!

Так, зокрема, Є. О. Жукова зазначає: «Відмінність між публічним адмініструванням і державним управлінням полягає у наступному: а) державне управління виступає засобом впливу держави на суспільство і громадян для досягнення передусім інтересів держави, натомість публічне адміністрування є насамперед способом задовольнити інтереси фізичних та юридичних осіб, за допомогою наявного у публічній адміністрації потенціалу (правового, фінансового, кадрового, інформаційного тощо); б) державне управління не передбачає або ігнорує зворотний зв'язок із суспільством та окремими соціальними групами стосовно схвалення окремих рішень чи державних політик та їх зміни у разі несхвалення громадянами, тоді як публічне адміністрування має своєю невід'ємною ознакою систематичне вивчення задоволення суспільством і громадянами діями публічної адміністрації і удосконалення її діяльності

залежно від отриманого зворотного зв'язку; в) державне управління завжди політизоване, в основі всіх його заходів лежать політичні рішення, а публічне адміністрування є деполітизованим технократичним процесом виконання публічною адміністрацією своїх завдань, необхідних для забезпечення потреб та інтересів суспільства і громадян (або, щонайменше, прагне до деполітизованості та технократичності); г) для державного управління характерним є суб'єкт-об'єктний підхід, за якого держава активно змінює поведінку та свідомість громадянина, а для публічного адміністрування – суб'єкт-суб'єктний, партнерський, де держава і громадянин постають як рівноправні учасники суспільних відносин, спрямованих на забезпечення життєдіяльності суспільства, забезпечення прав та інтересів фізичних та юридичних осіб» [1, с. 140]. Такі ознаки, як політизованість, пріоритет інтересів держави над суспільними і над інтересами людини, наявність зворотних зв'язків на осі «людина – держава» мають, на наше переконання, переважно емоційний характер і не дають відповіді на запитання, чим же сутнісно публічне адміністрування краще за державне управління? Адже і форми, і методи, що використовуються апаратом управління, є такими самими за будь-якої термінології, функції і завдання держави також ідентичні, питання лише в тому, хто, з яких мотивів і наскільки професійно їх застосовує для виконання свого призначення як публічного службовця. А стосовно рівноправності людини й держави в публічно-правовому просторі, на наше переконання, недоцільно говорити як про чинник, який зумовлює потребу в трансформації однієї системи владної діяльності на іншу – державного управління на публічне адміністрування, адже, якщо йдеться про площину відносин щодо надання адміністративних послуг, то тут, безперечно, рівність у правах і обов'язках можлива, та й то маємо розуміти, що обов'язків більше в держави як у гаранта прав і свобод людини. Проте, коли йдеться про організацію владної діяльності в питаннях забезпечення фінансової стабільності держави, її економічної самостійності, обороноздатності, забезпечення правопорядку, законності, боротьби із злочинністю, у питаннях запобігання і припинення правопорушень тощо, ніякої рівності у правах і обов'язках бути не може, немає тут партнерських відносин, а форми й методи, що використовуються під час провадження владної діяльності, мають правовий і імперативний (примусовий) характер. Не є винятком і предмет цього дослідження – державно-владна організація справляння і стягнення податків, де, попри необхідність трансформації їх адміністрування в бік публічно-адміністративних засад, імперативна складова і примус є єдиною можливою формою забезпечення належного виконання платниками податкового обов'язку.

Повертаючись до дискусії про сутність публічного адміністрування, зауважимо також, що випадки емоційно забарвлених висновків про сутність і зміст публічного адміністрування є не поодинокими. До прикладу, Є. І. Таран наголошує: «...термін “державне управління” не є точним відповідником терміна “публічне управління” і за своїм значенням наближений до терміна “публічне адміністрування”. Основним залишається те, що ключовим аспектом державного управління є держава, а ключовим аспектом публічного управління є народ» [2, с. 36], із чого не повною мірою зрозуміло, що означає «ключовим аспектом є народ»... К. О. Колесникова також вказує: «...У державному управлінні до суб'єктів управління належать: органи виконавчої влади (уряд, міністерства,

державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації); керівники і керівний склад цих органів (політичні діячі; посадові особи; службові особи, які наділені державно-владними повноваженнями). У публічному адмініструванні суб'єктом виступають публічні адміністрації... державне управління та публічне адміністрування є підвидами (складовими) соціального управління. Публічне адміністрування є зв'язком між державним управлінням і публічним управлінням і забезпечує організацію та втілення його рішень. Ключовими елементами для державного управління є держава і державна влада, а для публічного адміністрування – суспільство та публічна влада. У державному управлінні об'єктом виступає держава, а в публічному адмініструванні об'єктом є суспільство. Для державного управління характерний авторитаризм, а для публічного адміністрування – демократія» [3, с. 44–45]. Вважаємо, що такі визначення публічного адміністрування, рівно як і провадження аналітичної діяльності щодо його співвідношення з державним управлінням та суміжними категоріями – публічним управлінням, державним менеджментом, публічним менеджментом тощо, – є методологічно не вивіреними й такими, що не відображають сутності глибинних перетворень в організації і здійсненні державно-владної діяльності із впорядкування суспільних відносин.

Украї доречною та позбавленою будь-якого суб'єктивного емоційного забарвлення вбачається позиція К. В. Бондаренко: «...публічне адміністрування є тією категорією, тим феноменом, що замінює державне управління, є продуктом розвитку державного управління... є державним управлінням в його розвитку, тобто тим державним управлінням, якого прагне українське суспільство і держава» [4, с. 84].

Ми, зі свого боку, відстоюємо позицію, згідно з якою публічне адміністрування є новою формою державного управління, яка відповідає (чи принаймні прагне такої відповідності) конституційно встановленим засадам організації та діяльності держави в умовах визнання людини, її прав і свобод найвищою соціальною цінністю, де права та свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження й забезпечення прав і свобод людини визнані головним обов'язком держави. Сучасний стан адміністративного законодавства не дає підстав залишитися цим парадигмальним засадам лише законодавчо визначеними гаслами. Йдеться про те, що становлення системи адміністративного судочинства на підставі матеріального та процесуального законодавства, яке регламентує його здійснення, нормативне впорядкування надання адміністративних послуг, здійснення адміністрування у спосіб та у формах, визначених законодавством про адміністративну процедуру, організація здійснення нормотворчої діяльності як складової виконавчо-розпорядчої діяльності органів виконавчої влади і частково органів місцевого самоврядування на основі законодавства про правотворчу діяльність – усе це є, безперечно, тими демократичними здобутками, які й перетворюють державне управління на більш демократичну, людино орієнтовану, публічно-сервісну діяльність публічно-владного змісту, котрій більшою мірою відповідає дефініція «публічне адміністрування». І в такому сенсі, маючи у своїй основі змістовний орієнтир, визначення публічного адміністрування в такий спосіб: «...Публічне адміністрування – це регламентована законами та іншими нормативно-

правовими актами діяльність суб'єктів публічного адміністрування, спрямована на здійснення законів та інших нормативно-правових актів шляхом прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг» [5, с. 10], вбачається доречним і беззаперечним, адже орієнтує нас на те, що за будь-яких обставин змістом такої діяльності є організація практичного виконання законів і надання адміністративних послуг.

Утім, попри висловлену критику сучасних підходів до визначення сутності публічного адміністрування, де наявність партнерських засад на осі «людина – держава» не виправдано ідеалізується, не можемо не звернути увагу на впровадження людино орієнтовних засад у публічно-владну діяльність, завдяки чому людина стає центром прийняття всіх публічно-владних рішень, її права і свободи визначають зміст таких рішень, а мета всієї публічно-владної діяльності з упорядкування суспільних відносин полягає в утвердженні й забезпеченні реалізації прав і свобод людини. Зрозуміти розташування правообов'язкових елементів в публічних правовідносинах допомагає категорія адміністративних зобов'язань, яка, на думку В. К. Колпакова, стала останнім часом системоутворювальною в адміністративно-правовій доктрині: «...відносини щодо виконання адміністративних зобов'язань публічної адміністрації перед суспільством і є предметом адміністративного права. До них зокрема, відносяться: а) відносини публічного управління; б) відносини адміністративних послуг; в) відносини відповідальності публічної адміністрації за неправомірні дії або бездіяльність; г) відносини відповідальності за порушення встановленого порядку і правил (адміністративно-деліктні відносини)» [6, с. 31]. В іншій своїй науковій розробці В. К. Колпаков зазначає: «...системоутворюючим для предмета адміністративного права чинником є категорія “відносини адміністративних зобов'язань”. Сутність цих відносин обумовлена змістом норм Конституції України щодо відповідальності держави перед людиною, визнання головним обов'язком держави утвердження і забезпечення прав і свобод людини, верховенства права, обмеження повноважень і дій публічної адміністрації Конституцією і законами України... публічна адміністрація при утворенні приймає на себе зобов'язання публічного характеру, виконання яких потребує використання публічною адміністрацією владних повноважень...» [7, с. 102].

Під відносинами адміністративних зобов'язань ми пропонуємо розуміти комплекс урегульованих нормами адміністративного права суспільних відносин, у яких одна сторона – публічна адміністрація – на виконання функцій і завдань держави, будучи обов'язковим суб'єктом таких відносин, має право, використовуючи примус, видавати обов'язкові до виконання приписи, втілені у формах підзаконних нормативно-правових актів та адміністративних актів, організовувати та забезпечувати владною силою їх належне виконання, вимагати від адресатів цих приписів належного їх виконання. Водночас органи публічного адміністрування зобов'язані через здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності забезпечувати права і свободи іншої сторони адміністративних зобов'язань – приватної особи – до реалізації і прибирати перешкоди для належного виконання людиною її юридичних обов'язків. Оскільки ми цю групу відносин тлумачимо як «зобов'язання», то розуміємо їх як двосторонній зв'язок у публічно-правовому просторі. В іншій сторони цих зобов'язань – приватної особи – сутність

адміністративно-правового статусу полягає у наявності права на забезпечення проголошених прав і свобод, а також в обов'язку додержуватися всіх законних вимог публічної адміністрації.

Податковий обов'язок, оскільки ця категорія набула юридично визначеного характеру (стаття 36 Податкового кодексу), беззаперечно, пов'язується з нормативно визначеною мірою належної поведінки платника податків і полягає у примусовому покладанні на нього необхідності в безумовний і першочерговий спосіб обчислити, задекларувати та/або сплатити суму податку та збору в порядку і строки, визначені податковим законодавством. Це було б беззаперечним, якби ми не піддавали науковій оцінці податкові правовідносини як двосторонній адміністративно-зобов'язальний зв'язок. А з такого ракурсу податковий обов'язок має подаватися як визначена законодавством про податки і збори міра належної поведінки не тільки платника податку, а й органів, які, на жаль, до сьогодні, попри всі здобутки адміністративно-правової науки з питань публічного адміністрування, визначаються як «контролюючі» (стаття 41 Податкового кодексу «Контролюючі органи та органи стягнення»). Із цього приводу цікавою вбачається думка Н. С. Хатнюк: «...податковий обов'язок платника податків є багатоаспектною системоутворюючою категорією, виконання якого повинно базуватися на створенні державою умов щодо його безперешкодної реалізації та налагодженні партнерських відносин з метою збалансування інтересів учасників податкових правових відносин та ефективного наповнення публічних грошових фондів... виконання податкового обов'язку платника податків обумовлюється значною кількістю приписів процесуального характеру. І лише завдяки модернізації податкових процедур, простоти та зручності їх здійснення, якості надання податкових консультацій щодо роз'яснення вимог чинного податкового законодавства органами ДПС України може бути сформовано новий погляд на правове регулювання податкового обов'язку» [8, с. 45, 51]. Ми повною мірою поділяємо такі міркування і пропонуємо розуміння об'єкта податкових правовідносин не в такий спосіб: «...об'єктом податкових правовідносин є те, на що спрямована поведінка його учасників... йдеться передусім про грошові кошти (матеріальне благо), які повинні бути внесені платником податків до бюджету або позабюджетний фонд у формі податку або збору або стягнуті примусово податковими органами» [9, с. 281], а як «...поведінку їх учасників – зобов'язаних (платників податків) і уповноважених (контролюючих органів)» [10, с. 333]. Така теза рівною мірою доводиться навіть побіжним поглядом на суспільні відносини з питань оподаткування, які регулюються нормами податкового законодавства: 1) суспільні відносини щодо встановлення податків, зборів та інших обов'язкових платежів фіскального характеру, 2) суспільні відносини з обчислення та сплати податків, 3) суспільні відносини із справляння та стягнення податків, 4) відносини з приводу контролю за виконанням податкового обов'язку, 5) відносини з оскарження рішень та дій «контролюючих» органів, 6) відносини з притягнення винних у порушенні податкового законодавства до фінансової відповідальності. Ми прагнемо розуміння, що органи публічного адміністрування, які реалізують державну політику з питань справляння та стягнення податків та інших обов'язкових платежів фіскального характеру, мають не стільки статус управляючого учасника податкових правовідносин, скільки обов'язаного, оскільки саме від належного виконання цими органами призначення,

визначеного адміністративним і податковим законодавством, залежить можливість платника податків виконати його податковий обов'язок належним чином. На цей бік розуміння двостороннього правового зв'язку платника і контролюючих органів вказує, зокрема А. Г. Васильєва, яка виділяє основні ознаки податкового обов'язку, серед яких: «...належність, соціальна необхідність і можливість. Тобто кожен платник, на якого законом покладено обов'язок сплачувати відповідний податок, реалізує належну, соціально необхідну та можливу модель поведінки» [11, с. 26]. «Можливість», про яку в цьому випадку йдеться, і ми цю позицію повною мірою поділяємо, повинні в межах своєї публічно-адміністративної компетенції забезпечити органи публічного адміністрування з питань справляння і стягнення податків. Саме їх діяльність, яка за своєю правовою природою є публічним адмініструванням в питаннях справляння і стягнення податків, має становити надійне підґрунтя узгодження й забезпечення прав платників податків і публічних інтересів через сферу оподаткування.

Висновки та пропозиції. Публічне адміністрування варто розглядати як категорію, аналогічну державному управлінню, з коригуванням у бік демократичних, публічно-сервісних і людино орієнтованих засад, де органи публічно-владної діяльності на виконання функцій і завдань держави, через виконавчо-розпорядчу діяльність правозастосовного характеру створюють умови для практичної реалізації приписів норм права в конкретних правовідносинах. У такому вигляді відносини на осі «приватна особа – публічна адміністрація» постають як відносини адміністративних зобов'язань, у яких чітко відслідковується двосторонній правовий зв'язок приватної особи та публічної адміністрації. У такому соціальному правовому зв'язку приватна особа – платник податків, діючи на виконання належним чином свого податкового обов'язку, повинна мати право на отримання від держави в особі органів адміністрування податків публічного сервісу у вигляді усунення будь-яких (нормативних чи організаційних) перешкод у виконанні такого обов'язку, а органи адміністрування податків постають як зобов'язана сторона, на яку покладається завдання забезпечення можливості належного виконання платником податків податкового обов'язку у випадках, передбачених статтею 54 Податкового кодексу.

Список використаної літератури

1. Жукова Є. О. Публічне адміністрування та державне управління: особливості співвідношення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 137–140.
2. Таран Є. І. Співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування» та «публічне управління» у трансформаційних процесах України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Том 31 (70). № 2. С. 33–37.
3. Колесникова К. О. Співвідношення державного управління та публічного адміністрування у процесі суспільної трансформації. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 3. С. 41–45.
4. Бондаренко К. В. До питання розмежування понять «державне управління» та «публічне адміністрування». *Держава та регіони. Серія: Право*. 2018. № 3. С. 80–84.
5. Основи публічного адміністрування : навч. посіб. / Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін. ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків, 2021. 238 с.
6. Коломоєць Т. О., Колпаков В. К. Вступ до навчального курсу «Адміністративне право України» : навч. лекція. Київ, 2014. 240 с.

7. Колпаков В. К. Адміністративно-правові відносини: поняття та види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2013. № 1. С. 101–104.
8. Хатнюк Н. С. Податковий обов'язок платника податків та держава: правовий взаємозв'язок. *Наукові праці МАУП. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 4. С. 45–53.
9. Філіпович І. О. Об'єкт податкових правовідносин у сучасній доктрині податкового права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 280–282.
10. Сахно Д. Податкові правовідносини як сфера зловживання правом. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 4. С. 331–334.
11. Васильєва А. Г. Податковий обов'язок як міра належної, соціально необхідної й можливої поведінки платника податків. *Право та державне управління*. 2013. № 2. С. 25–29.

References

1. Zhukova, Ye. O. (2022). Publichne administruvannya ta derzhavne upravlinnia: osoblyvosti spivvidnoshennia [Public administration and state management: Features of the correlation]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo* [Analytical and Comparative Jurisprudence], (2), 137–140 [in Ukrainian].
2. Taran, Ye. I. (2020). Spivvidnoshennia poniat “derzhavne upravlinnia”, “publichne administruvannya” ta “publichne upravlinnia” u transformatsiinykh protsesakh Ukrainy [Correlation of the concepts of “state management”, “public administration” and “public management” in the transformational processes of Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Derzhavne upravlinnia* [Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Public Administration], (31 (70)), 33–37 [in Ukrainian].
3. Kolesnykova, K. O. (2013). Spivvidnoshennia derzhavnoho upravlinnia ta publichnoho administruvannya u protsesi suspilnoi transformatsii [Correlation between state management and public administration in the process of social transformation]. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka* [Public Management: Theory and Practice], (3), 41–45 [in Ukrainian].
4. Bondarenko, K. V. (2018). Do pytannia rozmezhuвання poniat “derzhavne upravlinnia” ta “publichne administruvannya” [On the issue of distinguishing between the concepts of “state management” and “public administration”]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Pravo* [State and Regions. Series: Law], (3), 80–84 [in Ukrainian].
5. Bytyak, Yu. P., Matyukhina, N. P., & Kovtun, M. S. (2021). *Osnovy publichnoho administruvannya* [Foundations of public administration] (N. P. Matyukhina, Ed.; 2nd ed.). Kharkiv [in Ukrainian].
6. Kolomoets, T. O., & Kolpakov, V. K. (2014). *Vstup do navchalnogo kursu “Administratyvne pravo Ukrainy”* [Introduction to the training course “Administrative Law of Ukraine”] (Lecture). Kyiv [in Ukrainian].
7. Kolpakov, V. K. (2013). Administrativno-pravovi vidnosyny: poniattia ta vydy [Administrative and legal relations: Concept and types]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal* [Law Electronic Scientific Journal], (1), 101–104 [in Ukrainian].
8. Khatnyuk, N. S. (2016). Podatkoviy oboviazok platnyka podatkov ta derzhava: pravovyi vziomozv'язok [Tax obligation of the taxpayer and the state: Legal interconnection]. *Naukovi pratsi MAUP. Seriya: Yurydychni nauky* [Scientific Works of IAPM. Series: Legal Sciences], (4), 45–53 [in Ukrainian].
9. Filipovych, I. O. (2020). Obiekt podatkovykh pravovidnosyn u suchasni doktryni podatkovoho prava [Object of tax legal relations in the modern doctrine of tax law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal* [Law Electronic Scientific Journal], (2), 280–282 [in Ukrainian].
10. Sakhno, D. (2017). Podatkovi pravovidnosyny yak sfera zlovzhyvannia pravom [Tax legal relations as a sphere of abuse of rights]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii* [Actual Problems of Domestic Jurisprudence], (6, Vol. 4), 331–334 [in Ukrainian].
11. Vasyliieva, A. H. (2013). Podatkovi oboviazok yak mira nalezhnoi, sotsialno neobkhidnoi i mozhyvoi povedinky platnyka podatkov [Tax obligation as a measure of proper, socially necessary and possible behavior of a taxpayer]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia* [Law and State Administration], (2), 25–29 [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 24.11.2025

Дата прийняття статті: 19.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025

P. P. Bilyk, Candidate of Juridical Science, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Department of Administrative and Commercial Law
24/26 Frantsuzkyi Blvd, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: pasha.bilik@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2651-4742>

TAX LEGAL RELATIONS AND RELATIONS OF ADMINISTRATIVE OBLIGATIONS: DOCTRINAL ISSUES OF RELATIONSHIP AND MUTUAL ALIGNMENT

Summary

The article provides a theoretical analysis of the grounds and justification for the possibility of transforming state and government activities from regulating social relations in an executive and administrative manner from state and administrative principles to public and administrative ones. It is emphasized that despite the existence of certain theoretical developments, today there is a lack of comprehensive research that would consider tax legal relations, namely as relations of administrative obligations, which makes it impossible to make appropriate transformations of the current tax legislation, where tax administration bodies, performing the role of a public service body for taxpayers, should become bodies ensuring the proper fulfillment of their tax obligations by private individuals. This necessitates further systematic understanding of the category of “administrative obligations” in tax law, taking into account new challenges and tasks of the legal reality in Ukraine. The grounds for determining the advantages of public administration over state administration were subjected to critical analysis, and public legal relations were also analyzed from the perspective of their understanding as relations of administrative obligations. Tax legal relations were studied as a bilateral legal relationship of an administrative-obligatory nature. It was proved that public administration bodies that implement state policy on the collection and collection of taxes and other mandatory payments of a fiscal nature have not so much the status of a managed participant in tax legal relations as an obligated one, since it is precisely on the proper fulfillment by these bodies of their purpose, defined by administrative and tax legislation, that the taxpayer’s ability to fulfill his tax obligation properly depends. It is concluded that Public Administration should be considered as a category similar to public administration, with adjustments towards democratic, public service and people-oriented principles, where public authorities, in order to perform the functions and tasks of the state, through executive and administrative activities of a law enforcement nature, create conditions for the practical implementation of the provisions of the law in specific legal relations. The need for further development and implementation of public administrative and binding principles in the practice of improving the legal regulation of taxation relations is substantiated.

Keywords: public administration, executive and administrative activities, public administration, executive power, taxes, fees, fiscal payments, administrative obligations, tax legal relations, administrative legal relations.